

МЕХАНІЗМ ФІНАНСУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ У КРАЇНАХ ІЗ РОЗВИНУТОЮ ТА ТРАНСФОРМАЦІЙНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

© 2017 ДУМІКЯН А. К.

УДК 658.14:334.273

Думікян А. К. Механізм фінансування бюджетних установ у країнах із розвинутою та трансформаційною економікою

Цілями статті є характеристика особливостей функціонування механізму фінансування бюджетних установ у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою та розробка практичних рекомендацій щодо його вдосконалення в умовах економічних перетворень. Розглянуто теоретичні та практичні особливості фінансування бюджетних установ в країнах з розвинутою та трансформаційною економікою. Охарактеризовано основні інструменти реалізації механізму бюджетного регулювання в умовах глобалізаційних перетворень. Обґрунтовано необхідність використання програмно-цільового методу бюджетування з метою посилення результативності структурних змін економіки та соціальної сфери. Визначено головні пріоритети бюджетного фінансування в країнах з розвинутою та трансформаційною економікою на середньострокову та довгострокову перспективи.

Ключові слова: бюджетна установа, доходи бюджету, видатки бюджету, бюджетне регулювання, фінансовий механізм.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 9.

Думікян Артур Камоевич – аспірант кафедри фінансів, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: akdumikan93@ukr.net

УДК 658.14:334.273

UDC 658.14:334.273

Думікян А. К. Механизм финансирования бюджетных учреждений в странах с развитой и трансформационной экономикой

Целями статьи являются характеристика особенностей функционирования механизма финансирования бюджетных учреждений в странах с развитой и трансформационной экономикой и разработка практических рекомендаций по его совершенствованию в условиях экономических преобразований. Рассмотрены теоретические и практические особенности финансирования бюджетных учреждений в странах с развитой и трансформационной экономикой. Охарактеризованы основные инструменты реализации механизма бюджетного регулирования в условиях глобализационных преобразований. Обоснована необходимость использования программно-целевого метода бюджетирования с целью усиления результативности структурных изменений экономики и социальной сферы. Определены главные приоритеты бюджетного финансирования в странах с развитой и трансформационной экономикой на среднесрочную и долгосрочную перспективы.

Ключевые слова: бюджетное учреждение, доходы бюджета, расходы бюджета, бюджетное регулирование, финансовый механизм.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 9.

Думікян Артур Камоевич – аспірант кафедри фінансов, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: akdumikan93@ukr.net

Dumikian A. K. The Mechanism for Financing Budgetary Institutions in the Countries with Developed and Transformational Economies

The article is aimed at characterizing the features of function of the mechanism for financing the budgetary institutions in the developed and transformational economies and developing practical recommendations for its improvement in the context of economic transformation. The theoretical and practical features of financing the budgetary institutions in the countries with developed and transformational economies were considered. The main instruments for implementation of the mechanism for budget regulation in the context of globalization transformations have been characterized. The need to use the program-target budgeting method to enhance the impact of structural changes in the economy and the social sphere has been substantiated. The main priorities for budget financing in the developed and transformational economies have been defined for both the medium and the long term.

Keywords: budgetary institution, budget incomes, budget expenditures, budget regulation, financial mechanism.

Fig.: 1. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 9.

Dumikian Artur K. – Postgraduate Student of the Department of Finance, Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: akdumikan93@ukr.net

У сучасних умовах економічних перетворень для більшості країн з розвинутою та трансформаційною економікою характерним є процес удосконалення системи державних витрат і підвищення ефективності їх використання. Основними заходами реалізації даних цілей є впровадження програмно-цільового методу формування бюджету, оптимізація чисельності та структури бюджетних установ, розширення сфери державних закупівель та посилення державного фінансового контролю. Як наслідок, зміни, що відбуваються в даних країнах, характеризуються переходом функціонування бюджетних установ і державних інститутів на ринкові інструменти та способи управління, активним використанням механізмів ринкової конкуренції. Основою даного підходу виступає система контрактних відносин у процесі здійснення державних закупівель, що дозволяє розширити можливості регулювання та стимулювання економічного зростання.

Серед вагомих досліджень зарубіжних вчених у сфері функціонування бюджетних установ варто зазначити роботи: Дж. Б'юкенена, Дж. М. Кейнса, А. Лаффера, В. Парето, Д. Рікардо, П. Самуельсона, А. Сміта, Дж. Стігліца, С. Фішера, Дж. Хікса та інших. Питанням формування та реалізації бюджетної політики державними органами влади присвячені праці вітчизняних вчених: Т. Боголіб, О. Василюк, А. Даниленко, І. Запатріної, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, І. Лютого, В. Федосова, І. Чугунова, А. Чухна, С. Юрія та інших. Разом із тим, у сучасних глобалізаційних умовах доцільним є вдосконалення системи використання зарубіжного досвіду щодо функціонування механізму фінансового забезпечення діяльності бюджетних установ як інструменту соціально-економічного розвитку, що зумовлює необхідність подальшого дослідження даної проблематики.

Метою даної статті є характеристика особливостей функціонування механізму фінансування бюджетних установ у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою та розробка практичних рекомендацій щодо його вдосконалення в умовах економічних перетворень.

Одним з основних питань, пов'язаних з фінансуванням бюджетних установ, є забезпечення максимально ефективного досягнення цілей, покладених на кожну з них, за оптимального обсягу витрачених на це ресурсів. Важливість досліджених питань використання бюджетних коштів для фінансування даних установ також полягає в їх здатності впливати на реалізацію передбачених державною політикою пріоритетів, з одночасним виконанням всіх раніше встановлених зобов'язань перед населенням, що характерно для соціально орієнтованої держави.

Проблематика фінансування бюджетних установ у світі є досить актуальною, а тому управління бюджетними витратами через розпорядників бюджетних коштів потребує постійного вдосконалення методів та інструментів контролю. Поряд з тим, кожна країна самостійно визначає підходи до забезпечення ефективності фінансування бюджетних установ, з урахуванням попереднього досвіду та особливостей економічної моделі. Для України зарубіжний досвід фінансування бюджетних установ може бути досить корисним, насамперед в аспекті забезпечення контролю за державними видатками, які здійснюються через бюджетні установи – розпорядники бюджетних коштів, що обумовлює необхідність та доцільність дослідження даної проблематики.

Реформування бюджетної системи як основи сучасної демократичної країни та її адаптація до умов сьогодення є актуальним і необхідним завданням у забезпеченні реалізації стратегії соціально-економічного розвитку країни. При цьому трансформаційні процеси мають здійснюватися не ізольовано, а комплексно, з урахуванням світових тенденцій розвитку фінансових систем. Ефективність здійснених заходів залежить саме від достатності обсягу фінансування, а домінуючим фактором залишаються кошти державного та місцевих бюджетів, оскільки саме державі належить формування, реалізація та модернізація бюджетної політики відповідно до вимог економічного розвитку [6, с. 37]. Вагоме значення при цьому відіграють позабюджетні джерела фінансування, розвиток конкуренції між закладами різних типів і соціально орієнтованими некомерційними організаціями. Основною умовою фінансової діяльності таких установ є управління якістю послуг, що надаються державними органами, за допомогою формування єдиних вимог до змісту та основних параметрів таких послуг, оптимізації їх стандартів, забезпечення рівних умов доступу для споживачів та створення одиниць вимірювання ефективності використання бюджетних ресурсів.

Актуальним є питання забезпечення центральних і місцевих органів влади фінансовими ресурсами в обсязі, достатньому для виконання ними своїх функцій та повноважень. Залежно від кількісного та якісного стану фінансових ресурсів формується фінансовий потенціал,

рівень якого постійно змінюється та вимагає оцінювання. Забезпечення розвитку національної економіки можливе за рахунок активізації управління механізмом фінансового забезпечення бюджетних установ. Досягнення показників результативності та ефективності управління фінансовими ресурсами можливе внаслідок дослідження їх сутнісних характеристик, особливостей та взаємозв'язків, визначення складових і чинників, що впливають на їх формування і визначають специфіку управління ними [4, с. 33–34].

Хоча діяльність бюджетних організацій носить об'єктивний характер і розвивається за певними законами, вона потребує управління з боку держави. Той факт, що фінансування бюджетних організацій здійснюється за рахунок бюджетних коштів, ставить ефективність діяльності держави щодо виконання своїх функцій у пряму залежність від того, наскільки раціонально організовано планування, розподіл і використання централізованих фондів грошових ресурсів. З метою досягнення поставлених завдань необхідним є запровадження новітніх механізмів щодо планування та використання бюджетних коштів як головними розпорядниками, так і розпорядниками нижчого рівня [1, с. 182].

Механізм фінансового забезпечення бюджетних установ є сукупністю форм, методів, інструментів та способів організації фінансових відносин щодо формування достатніх обсягів бюджетних ресурсів та їх ефективного розподілу з метою забезпечення виконання функцій, що покладені на державу, досягнення кількісних і якісних параметрів, що відповідають умовам ефективного функціонування даних установ. Таким чином, фінансовий механізм виступає як система цільового регулювання процесів управління фінансовими ресурсами державного сектора економіки. Модернізація фінансового забезпечення бюджетних установ полягає в його адаптації до сучасних умов трансформаційних перетворень за допомогою модифікації фінансових методів та інструментів, які використовуються в економіці країн з розвинутою та трансформаційною економікою. Зарубіжний досвід вдосконалення норм фінансового забезпечення діяльності даних установ дозволить підвищити ефективність використання наявних бюджетних ресурсів у процесі надання державних послуг, забезпечити зростання інноваційної активності державних органів влади на ринку соціальних послуг.

В умовах євроінтеграційних прагнень України важливим є аналіз та характеристика організаційно-економічних засад формування та реалізації бюджетної політики Європейського Союзу й визначення пріоритетних напрямів удосконалення вітчизняної системи бюджетного регулювання. Бюджетна система ЄС є багаторівневою та тісно пов'язана з національними бюджетними системами країн-членів, країн – асоційованих членів ЄС та всіма іншими підсистемами, щодо яких застосовуються і мають вплив механізми конвергенції всіх, не тільки фінансових, але й в цілому економічних підсистем. Характерною особливістю ЄС, на відміну від інших інтеграційних об'єднань світу, є наявність важливого наднаціонального інституту – бюджету ЄС, понад

90% видатків якого (за винятком видатків на утримання наднаціональних інститутів управління) є фінансовим ресурсом регулювання економіки. Не менш важливим інструментом конвергентного впливу бюджетної підсистеми є інструменти формування дохідної частини бюджету ЄС [8, с. 15]. Таким чином, механізм фінансового забезпечення бюджетних установ відображає не лише структурну побудову бюджетної системи, що показано в *табл. 1*, а й допомагає здійснити ефективний розподіл і перерозподіл централізованих фінансових ресурсів, наблизити їх до безпосереднього споживача та проводити контроль за їх цільовим використанням.

З метою забезпечення економічного розвитку також було передано більші фінансові повноваження місцевим органам влади, про що свідчить зростання частки доходів місцевих бюджетів у ВВП, що у 2002–2006 рр. становили 10,8%, у 2007–2011 рр. – 11,3%, у 2012–2016 рр. – 11,2%. Фіскальна децентралізація в країнах Європейського Союзу дозволила підвищити ефективність розподілу фінансових ресурсів та створила економічні стимули для участі громади в розвитку регіону. Проте, оцінюючи досвід країн ЄС щодо моделі фінансового забезпечення місцевого розвитку, розподілу повноважень між державою та субнаціональними одиницями, слід зважати на

Таблиця 1

Питома вага основних бюджетних показників Європейського Союзу у валовому внутрішньому продукті, %

Показник		Період			
		2002–2006 рр.	2007–2011 рр.	2012–2016 рр.	2002–2016 рр.
Доходи	Загального бюджету ЄС	43,1	43,7	45	44
	Центральних органів влади	23,3	23,3	23,9	23,5
	Державних органів влади	4,1	4,3	4,5	4,3
	Органів місцевого самоврядування	10,8	11,3	11,2	11,1
	Інші	4,9	4,8	5,4	5,1
Видатки	Загального бюджету ЄС	45,7	47,9	47,9	47,2
	Центральних органів влади	25,5	27	26,7	26,4
	Державних органів влади	4,3	4,6	4,6	4,5
	Органів місцевого самоврядування	11	11,6	11,3	11,3
	Інші	4,9	4,7	5,3	5
Дефіцит	Загального бюджету ЄС	2,6	4,2	2,9	3,2
	Центральних органів влади	2,2	3,7	2,7	2,8
	Державних органів влади	0,2	0,3	0,1	0,2
	Органів місцевого самоврядування	0,2	0,2	0,1	0,2

Як свідчать дані *табл. 1*, динаміка доходів загального бюджету Європейського Союзу характеризується зростанням з 43,1% за період 2002–2006 рр. до 43,7% у 2007–2011 рр. і 45% у 2012–2016 рр.; за період 2002–2016 рр. середнє значення даного показника становило 44%; що є досить суттєвим значенням, проте відповідає загальним тенденціям розвитку країн – членів ЄС. Відповідно до показників перерозподілу валового внутрішнього продукту через доходи державного бюджету можна виділити три моделі бюджетних відносин: перша модель – частка бюджетних доходів у ВВП країни становить 30–40%, що характерно для країн з трансформаційною економікою, таких як Латвія – 37,2%, Литва – 36,7%, Естонія – 37,9% та Румунія – 36,3%; друга модель – частка доходів 40–50% у розвинутих країнах (Німеччина – 45,3%, Італія – 48,9%, Великобританія – 43,2%, Норвегія – 44,8% і Польща – 43,7%); третя модель – соціально орієнтовані країни з часткою централізації ВВП 50 і більше відсотків (Данія – 53,9%, Франція – 54,7%, Фінляндія – 52,6% і Швеція – 51,8%). В Україні наразі частка доходів зведеного бюджету у валовому внутрішньому продукті складає 30,2% та є нижчою, ніж у середньому в країнах Європейського Союзу.

«надцентралізований» розподіл коштів, призначених для цілей розвитку. Для так званих «транзитивних» країн, які зустрічаються із суттєвими бюджетними обмеженнями, такий інструмент є надзвичайно важливим і дозволяє територіальним системам використовувати додаткові ресурси для співфінансування проектів розвитку, зберігаючи можливість щодо покриття поточних витрат за рахунок власних ресурсів. При цьому основними об'єктами регіональної політики ЄС є власне регіони, а не муніципалітети чи комуни. Тому децентралізовані моделі країн – членів ЄС часто закріплюють більше повноважень, пов'язаних з розвитком, за регіональним рівнем, тоді як на місцях вирішуються поточні господарські та соціальні питання [3, с. 9].

Вагомого значення також набуває характеристика динаміки частки видатків бюджету Європейського Союзу у ВВП, що відображено на *рис. 1*.

Як свідчать дані *рис. 1*, середнє значення частки видатків бюджету ЄС у валовому внутрішньому продукті за період 2002–2016 рр. становить 47,2%, при цьому значного зростання даний показник зазнав у 2008–2010 рр., коли він зріс з 44,7% у 2007 р. до 50,1% у 2009 р. і 49,9% у 2010 р. Дане зростання було викликано подоланням наслідків фінансово-економічної рецесії, яке здійснювало-

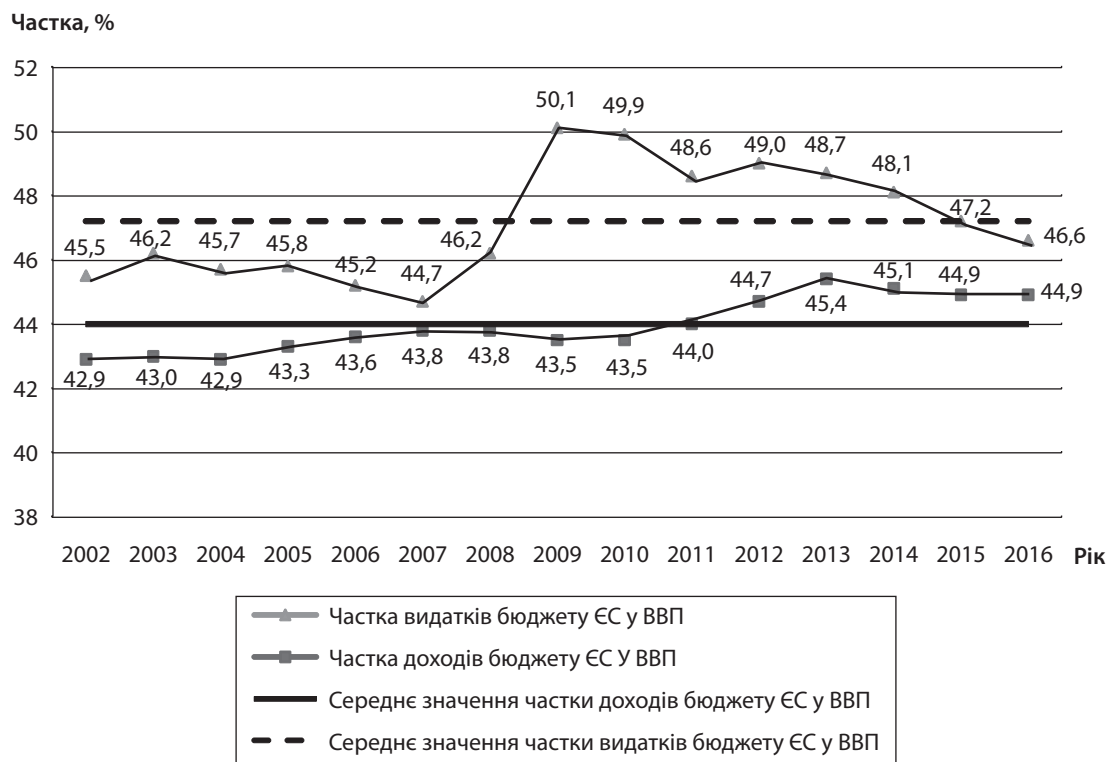

Рис. 1. Динаміка частки доходів та видатків бюджету ЄС у ВВП у 2002–2016 рр.

ся за допомогою механізму бюджетного фінансування та підвищення видатків держави. Починаючи з 2010 р., відбуваються зниження частки бюджетних видатків у структурі ВВП та її наближення до середнього за досліджуваній період значення.

У 2015 р. видатки на державний соціальний захист в ЄС-28 були еквівалентними 19,2% ВВП, що характеризується незначним зменшенням порівняно з попереднім роком. Наступними найбільш важливими функціями щодо державних витрат були охорона здоров'я та загальнонаціональні послуги у розмірі 7,2% і 6,2% відповідно, освіта становила 4,9%, видатки на економічний розвиток – 4,3%. Решта функцій, таких як оборона, громадський порядок і безпека, охорона навколишнього середовища, житло та комунальні послуги, видатки на рекреацію, культуру та релігію, разом склали лише 5,6%. Частка витрат на соціальний захист у 2008 р. досягла найнижчого рівня (37,8% від загального обсягу видатків), проте, починаючи з 2009 р., стабільно зростає – з 38,8% до 40,6% у 2015 р. Проте зростаюча частка витрат на соціальний захист в останні роки супроводжується зменшенням частки у ВВП за останні три роки.

Стабільною часткою в загальних витратах протягом 2002–2016 рр. відзначаються громадський порядок і безпека, економічні видатки, (незважаючи на все ще значний рівень капітальних трансфертів для підтримки фінансових установ), захист навколишнього середовища, видатки на рекреацію, культуру та релігію. Постійним зростанням за період з 2002 по 2016 рр. відзначаються видатки на охорону здоров'я. За аналогічний період відбулося зменшення частки видатків на оборону (з 3,3% у 2002 р. до 2,9% у 2016 р.), житлове та комунальне господарство (з 1,8% до 1,2%) та освіту – з 11,1% до 10,3%.

Дослідивши систему формування видаткової частини бюджету Європейського Союзу, слід зазначити, що на комунітарному рівні фінансуються переважно видатки на економічний розвиток регіонів країн-членів, у той час як фінансування інших громадських секторів економіки, таких як освіта або фінансування дослідницької діяльності, має незначний розмір та здійснюється зазвичай безпосередньо країнами. Так, наприклад, якщо з бюджету ЄС покривається 71,8% витрат на сільське господарство, то на освіту – тільки 0,1% від потреби, дослідження і розвиток – 6,3%, надання допомоги громадському сектору – 14,3%. У результаті в даний час бюджет ЄС являє собою інструмент перерозподілу коштів з метою фінансування проведення комунітарної політики. На рівні Європейського Союзу відбувається фінансування переважно тих економічних сфер, які спрямовані на внутрішній розвиток об'єднання (сталий розвиток регіонів та економічне зростання, сільське господарство та розвиток сільськогосподарських регіонів, громадянство, свобода, безпека та правосуддя). Існують також розбіжності бюджету ЄС з бюджетами держав-членів за джерелами надходження бюджетних коштів [9, с. 67].

Механізм фінансування соціальних видатків за рахунок податкових надходжень найчастіше пов'язаний із універсальними програмами допомоги, виплатами допомог усім мешканцям. Право на отримання соціальної допомоги в країнах ЄС зазвичай обумовлено тривалістю проживання. У деяких країнах соціальна допомога надається всім, хто її потребує, у тому числі іноземцям, що законно проживають на території країни, незалежно від тривалості проживання (Швеція, Фінляндія, Норвегія). У цих країнах соціальні

послуги гарантуються як громадянські права. Прикладом універсальних допомог є універсальна пенсія за віком у Канаді, Данії та Новій Зеландії, яку іноді називають «демогрантом», а також послуги національних служб охорони здоров'я у Великій Британії та Італії. Ці допомоги є виразом солідарності на загальнодержавному рівні, на основі прав бенефіціарів як членів спільноти. Так, у багатьох країнах надання медичної допомоги, допомоги сім'ям з дітьми, а також підтримки осіб із низькими доходами фінансуються з державного бюджету. Фінансування шляхом податків, як правило, здійснюється з коштів державного бюджету (Великобританія, Франція, Португалія, Ірландія), регіональних або місцевих бюджетів (Австрія, Швеція, Італія, Іспанія), а також на змішаній основі. Єдиним виключенням можна вважати Бельгію, де у фінансуванні програм соціальної допомоги поряд з державою беруть участь так звані благодійні союзи [5, с. 323].

Видатки бюджету країн ЄС значною мірою характеризуються показником капітальні вкладення, при цьому у вітчизняній практиці вони фактично відсутні. Це свідчить про неможливість проведення модернізації та оновлення виробничих фондів, запровадження новітніх технологій (створення нематеріальних активів) за рахунок коштів держави. Враховуючи, що держава залишається власником пакета акцій окремих стратегічних підприємств, відсутність інвестицій з боку держави, а також обмеження щодо рефінансування частини прибутку в розвиток підприємств (необхідність виконання обов'язкового нормативу перерахування дивідендів до бюджету) призводять до втрати конкурентоспроможності продукції державних підприємств та негативно впливають на ринкову вартість цих компаній [7, с. 19]. Саме тому вдосконалення механізму фінансування капітальних вкладень бюджетними установами наразі є важливим і потребує практичної реалізації.

Зарубіжний досвід засвідчує загальну тенденцію до переходу від традиційних механізмів фінансування бюджетних установ до *бюджетування, орієнтованого на результат*. Саме такий підхід є основою фінансування бюджетних установ більшості розвинених країн. Основним завданням, яке прагнуть вирішити всі розвинені країни світу, є поєднання бюджетних видатків на фінансування бюджетних установ з кінцевими результатами їх діяльності, у процесі виконання ними функцій, у межах власних повноважень. Водночас особливо слід відзначити таку форму регулювання, як програмно-цільове планування, яке як форма системного перерозподілу ресурсів передбачає реалізацію окремих програм для вирішення конкретних завдань, що забезпечує створення і впровадження системи відомчого та міжвідомчого планування та проектного управління по цілях і результатах діяльності. Іншим методом реалізації механізму фінансування бюджетних установ є індикативне планування. Проте між ними є ряд відмінностей: індикативне планування залишає свободу дій для економічних агентів, а програмно-цільовий метод передбачає заздалегідь визначену послідовність дій, які

сприяють досягненню поставлених цілей. При цьому індикативне управління цільовими програмами дозволяє враховувати віддалені наслідки прийнятих рішень і порівнювати різні способи досягнення поставлених цілей, а також здійснювати вибір оптимальних рішень з урахуванням можливості реалізації різних сценаріїв розвитку. Використання даного методу державного регулювання підвищує обґрунтованість прийнятих рішень і дозволяє краще контролювати їх виконання.

У країнах з розвинутою та трансформаційною економікою бюджети публічно-правових утворень складаються на основі цільових програм, що представляють собою інструмент реалізації довгострокової фінансової політики і спрямованого впливу на соціально-економічні процеси, що покликаний вирішувати завдання ефективного управління витратами бюджету за допомогою поєднання цілей і витрат в умовах жорстких бюджетних обмежень. Перехід на програмно-цільове управління витратами бюджету вимагає розвитку державного фінансового контролю з метою забезпечення не тільки законного та цільового, але й ефективного використання бюджетних коштів. У зв'язку з цим контроль повинен бути орієнтований головним чином на майбутні, а не минулі події, запобігати розтратам, а також неефективному використанню фінансових ресурсів. В умовах макроекономічної нестабільності коригування параметрів бюджету повинно проводитися на основі результатів контрольних заходів з урахуванням пріоритетності витрат.

Заслуговує уваги досвід країн з трансформаційною економікою, які проводять раціональну антикризову змішану політику – *«policy mix»*. Країни БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Китай, Південно-Африканська Республіка) та «швидко розвинуті ринки» – країни «Next Eleven» (на зазначену групу держав припадає 60% населення та 30% ВВП світу), починаючи з 2007 р., демонструють стабільні показники економічного зростання – з 6 до 9% щороку. Підсумовуючи викладене, на сучасному етапі глобалізації світової економіки залежно від ступеня розвитку ринкової інфраструктури, особливості функціонування податкового механізму, національних традицій зарубіжні країни використовують різноманітні моделі бюджетно-податкової політики, які проводять в поєднанні та узгоджено з ефективним грошово-кредитним регулюванням. Такий підхід не перешкоджає структурним реформам країн і спрямований на досягнення збалансованості критеріїв фіскальної достатності, економічної ефективності та соціальної справедливості в процесі фінансування бюджетних установ.

На сучасному етапі доцільним є підвищення рівня ефективності та якості виробництва і розподілу різних видів послуг для державних і муніципальних потреб. Бюджетне фінансування державних закупівель різних видів послуг дозволяє виконувати державні функції та повноваження органам, які забезпечують функціонування бюджетних установ для реалізації заходів, передбачених бюджетними програмами. З урахуванням того, що в сучасному суспільстві рівень соціального й еконо-

мічного розвитку багато в чому визначається динамічним зростанням ринків, варто зазначити, що в економічно розвинутих країнах відзначається процес розвитку контрактних і квазіринкових відносин. Подальший розвиток контрактних відносин при організації процесу закупівель послуг для державних потреб передбачає поділ функцій виробника і споживача, а також функції контролю якості. Як відомо, можливості переходу до ринкових відносин у галузях сфери послуг є обмеженими, тому оцінка та регулювання рівня реально існуючого попиту органів влади і управління на різні види послуг для державних і муніципальних потреб, а також механізми його формування перебувають у центрі уваги багатьох країн. Водночас недостатньо опрацьовані питання, що визначають методи бюджетного фінансування господарської діяльності у сфері послуг.

Основа контрактних систем в ЄС становить єдина система управління життєвим циклом забезпечення державних потреб, яка дозволяє їм досягти найкращих у порівнянні з іншими країнами переваг. З точки зору пропозиції саме конкурсні процедури стимулюють виробників суспільних благ поліпшувати співвідношення витрати-результати, що дозволяє підвищити якість надання громадянам країни послуг. У федеральній контрактній системі США, де державні контракти залежно від розподілу ризиків та рівня конкуренції поділяються на контракти з фіксованою ціною, при яких вона визначається на основі планованих витрат і прибутку, і контракти з відшкодування витрат, які передбачають відшкодування витрат постачальників. Конкурсний механізм лежить в основі більшості проведених закупівель, особливо при значних державних замовленнях, наприклад таких, як придбання державою інноваційних розробок у різних галузях економіки, що становить щорічно близько 15% загального обсягу державних закупівель США.

Доцільним є аналіз практики посилення адресності соціального захисту населення. Зарубіжний досвід засвідчує ефективність поступової відмови від використання категоріальних соціальних виплат, які не враховують рівень матеріального добробуту реципієнтів, натомість основу системи соціального забезпечення мають становити адресні соціальні допомоги. Поряд з цим, вивільнений обсягу коштів державного бюджету може сприяти проведенню пенсійної реформи.

Проведений аналіз вказав на те, що у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою відбувається перебудова прямого оподаткування шляхом посилення податкового тиску на майно й особисті доходи громадян за одночасного зниження ставок податків для оподаткування прибутку суб'єктів господарювання. Разом із цим має місце загальноєвропейська тенденція до підвищення ставок непрямих податків (ПДВ, акцизів). Таким чином, можемо констатувати відхід від кейнсіанських методів стимулювання економічного розвитку через підвищення сукупного попиту і повернення до неоконсервативних ідей сприяння економічному зростанню шляхом вивільнення від оподаткування інвестиційних ресурсів [2, с. 198].

Вагомого значення набуває використання бюджетними установами аутсорсингу бюджетних послуг, що передбачає делегування повноважень на надання бюджетних послуг організаціям на конкурентному ринку з метою підвищення результативності та ефективності витрат бюджетів. Аутсорсинг бюджетних послуг формує альтернативні варіанти надання послуг, що сприяє розвитку конкуренції в бюджетній сфері та створює умови для економічного розвитку.

ВИСНОВКИ

Модернізація механізму фінансового забезпечення бюджетних установ полягає в його адаптації до сучасних умов за допомогою модифікації фінансових методів і фінансових важелів, інструментів і форм фінансування установ, а також синхронізації фінансових потоків при забезпеченні їх діяльності, з метою реалізації сучасної економічної, фінансової та соціальної політики. Аналіз механізму фінансового забезпечення бюджетних установ у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою показує, що розширення доходів таких органів дозволяє їм активно впроваджувати у свою діяльність фінансові методи, такі як кредитування, інвестування, самофінансування, лізинг, факторинг, страхування, введення нових систем оплати праці та систем розрахунків, аудиторського незалежного контролю, а також відповідних фінансових важелів, таких як кредити, позики, цінні папери, прибуток, амортизація, дивіденди. ■

ЛІТЕРАТУРА

- Белец Ж. А.** Програмно-цільове бюджетування як контрольний механізм у системі державного фінансового контролю. *Вісник Академії митної служби України*. Сер.: Державне управління. 2013. № 2. С. 179–183.
- Горин В.** Зарубіжний досвід регулювання доходів державного бюджету в умовах економічної нестабільності. *Світ фінансів*. 2011. Вип. 4. С. 186–199.
- Данилишин Б. М., Пилипів В. В.** Децентралізація у країнах ЄС: уроки для України. *Регіональна економіка*. 2016. № 1. С. 5–11.
- Державне фінансове регулювання економічних перетворень: монографія/І. Я. Чугунов, Павелко А. В., Канєва Т. В. та ін.; за заг. ред. А. А. Мазаракі. Київ: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2015. 376 с.
- Доценко І. О., Кукурічко Р. С.** Зарубіжний досвід фінансового забезпечення соціального захисту населення. *Фінансовий простір*. 2015. № 2. С. 322–325.
- Затонацька Т.** Зарубіжний досвід фінансування розвитку освіти: перспективи застосування в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Сер.: Економіка. 2015. Вип. 139. С. 36–39.
- Коляда Т.** Фінансування видатків на економічну діяльність у контексті реалізації сучасної бюджетної політики держави. *Економіка промисловості*. 2014. № 3. С. 13–24.
- Кулай А. В.** Механізми бюджетно-податкової конвергенції в ЄС. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Економіка і менеджмент. 2015. Вип. 14. С. 14–17.
- Чуркіна І. Є.** Реформи бюджетної системи ЄС: результати та перспективи. *Економіка та держава*. 2015. № 10. С. 66–69.

Науковий керівник – Канєва Т. В., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Київського національного торговельно-економічного університету

REFERENCES

Belets, Zh. A. "Prohramno-tsilove biudzhetuвання yak kontrolnyi mekhanizm u systemi derzhavnoho finansovoho kontroliu" [Performance budgeting as a control mechanism in the system of state financial control]. *Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy*. Ser.: Derzhavne upravlinnia, no. 2 (2013): 179-183.

Chuhunov, I. Ya. et al. *Derzhavne finansove rehuliuвання ekonomichnykh peretvoren* [State financial regulation of economic transformation]. Kyiv: KNTEU, 2015.

Churkina, I. Ye. "Reformy biudzhetnoi systemy YeS: rezultaty ta perspektyvy" [Reform of the budget system of the EU: results and prospects]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 10 (2015): 66-69.

Dotsenko, I. O., and Kukurichko, R. S. "Zarubizhnyi dosvid finansovoho zabezpechennia sotsialnoho zakhystu naselennia" [Foreign experience of financial provision of social protection of the population]. *Finansovyi prostir*, no. 2 (2015): 322-325.

Danylyshyn, B. M., and Pylypiv, V. V. "Detsentralizatsiia u krainakh YeS: uroky dlia Ukrainy" [Decentralization in the EU: lessons for Ukraine]. *Rehionalna ekonomika*, no. 1 (2016): 5-11.

Horyn, V. "Zarubizhnyi dosvid rehuliuвання dokhodiv derzhavnoho biudzhetu v umovakh ekonomichnoi nestabilnosti" [Foreign experience of regulation of incomes of the state budget in conditions of economic instability]. *Svit finansiv*, no. 4 (2011): 186-199.

Koliada, T. "Finansuvannia vydatkiv na ekonomichnu diialnist u konteksti realizatsii suchasnoi biudzhetnoi polityky derzhavy" [Financing of expenses on economic activities in the context of the implementation of modern budget policy of the state]. *Ekonomika promyslovosti*, no. 3 (2014): 13-24.

Kulai, A. V. "Mekhanizmy biudzhetno-podatkovoi konverhentsii v YeS" [Mechanisms of fiscal convergence in the EU]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Ser.: Ekonomika i menedzhment, no. 14 (2015): 14-17.

Zatonatska, T. "Zarubizhnyi dosvid finansuvannia rozvytku osvity: perspektyvy zastosuvannia v Ukraini" [Foreign experience of financing of education development: prospects for application in Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*. Ser.: Ekonomika, no. 139 (2015): 36-39.